

Грибкова І. І.*

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Дана стаття розкриває значення розвитку соціокультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови через залучення учнів до проектної діяльності.

У час, коли Україна зміцнює та розвиває партнерські зв'язки з європейськими та світовими країнами, усе більше зростає потреба формування в учнів знань про країни світу, уміння спілкуватися іноземними мовами та навички самостійної роботи з пошуку та накопичення інформації в різноманітних галузях. Не менш важливим є і такий аспект, як уміння робити висновки з отриманої інформації та її докладна презентація. Саме тому в Концепції навчання іноземним мовам у середній школі підкреслюється, що завданням загальноосвітньої школи є формування в учнів цілісної системи універсальних знань, умінь та навичок, а також досвід самостійності та особистої відповідальності учнів [1, с.7]. Міністерство освіти і науки України рекомендує розвивати в учнів такі компетенції: соціокультурну, мовленнєву й загальнонавчальну. На основі використання таких компетенцій реалізуються цілі:

- практична: оволодіння елементарними іншомовними мовленнєвими навичками і вміннями;
- розвивальна: розвиток інтелектуальних здібностей учнів, пізнавальних потреб та інтересів, а також особистості учнів у міжкультурному й міжмовному плані;
- виховна: розвиток мотивації вивчення іноземної мови, а також шанування норм, звичаїв, особливостей поведінки представників іншої культури.

Статус іноземної мови, її значення, авторитет постійно зростає, бо це той навчальний предмет, який має за головну мету формувати здатність людини до спілкування, до міжкультурних відносин. Метою навчання іноземним мовам є не система мови, а іноземна мовленнєва діяльність, причому не сама по собі, а як засіб міжкультурної комунікації [7]. Мова – це елемент культури, що функціонує в рамках певної культури. Отже, люди мають бути знайомі з особливостями цієї культури та специфікою функціонування мови в ній. Тому одним із основних пріоритетів у процесі навчання іноземної мови є розвиток соціокультурної компетенції, основою якої є створення мотивації та інтересу до країнознавчої тематики, до культури та традицій країни й народу, мова якого вивчається, за допомогою яких формуються вміння міжкультурного спілкування.

За визначенням С.Ю.Ніколаєвої, соціокультурна компетен-

* © Грибкова І. І.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

ція – це сукупність знань про країну, мова якої вивчається, національно-культурні особливості соціальної та мовленнєвої поведінки носіїв мови, а також здатність користуватися такими знаннями в процесі спілкування з урахуванням звичаїв, правил поведінки, норм етикету, соціальних умов і стереотипів поведінки носіїв мови [2, с.14]. Соціокультурна компетенція є інструментом виховання міжнародно-орієнтованої особистості, яка усвідомлює взаємозалежність і цілісність світу, необхідність міжкультурного співробітництва для розв'язання глобальних проблем людства.

Ученим А.М.Щукіним були запропоновані чотири компоненти соціокультурної компетенції: соціокультурні знання, досвід спілкування, особистісне ставлення до фактів іншомовної культури й володіння способами застосування мови [8, с.746]. В Україні дослідженням формування соціокультурної компетенції учнів займалися такі вчені, як В.М.Топалова, Г.А.Воробійов, Н.К.Скляренко, Л.П.Голованчук, О.Б.Тарнопольський, Л.В.Калініна та ін. Ці вчені підкреслюють, що багату спадщину мов і культур світу треба розвивати та охороняти, а освітні технології потрібно спрямувати на запобігання взаємному непорозумінню, обумовленому відмінностями мов.

Виходячи із соціальних процесів, що відбуваються у світі, урахуовуючи умови культурної неоднорідності або полікультурності соціуму, важливість соціокультурної складової на нинішньому етапі визнається всіма без винятку фахівцями. Узагальнена схема соціокультурного компоненту змісту навчання нами представлено у вигляді наступної схеми (рис.1).

Як зазначив П.Ф. Сисоєв культура є живою категорією, її розвиток безпосередньо пов'язаний із розвитком суспільства, тому зміст соціокультурного компонента буде постійно змінюватися, набувати нового наповнення [5].

Таким чином, соціокультурний компонент змісту навчання іноземної мови – це система знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує розвиток іншомовної соціокультурної компетенції учнів, формування світогляду, моралі й поведінки, підготовку до суспільного життя в багатокультурному суспільстві. Система не є сталою, вона постійно розвивається, її зміна пов'язана із соціально-культурним прогресом суспільства.

Нове соціальне замовлення суспільства сьогодні полягає в тому, щоб навчити іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації, як способу пізнання досягнень вітчизняної, європейської та загальнолюдської культури, підготувати особистість учня до толерантного сприйняття чужої культури й загальнолюдських цінностей, визнання рівноправності й рівноцінності культур. У сучасному світі проблема взаєморозуміння між народами лишається нерозв'язаною, тому дуже важливо навчитися перемагати непорозуміння, що виникають під час зіткнення двох культур, зумовлених відмінностями в історичному, політичному й культурному розвитку [4].

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

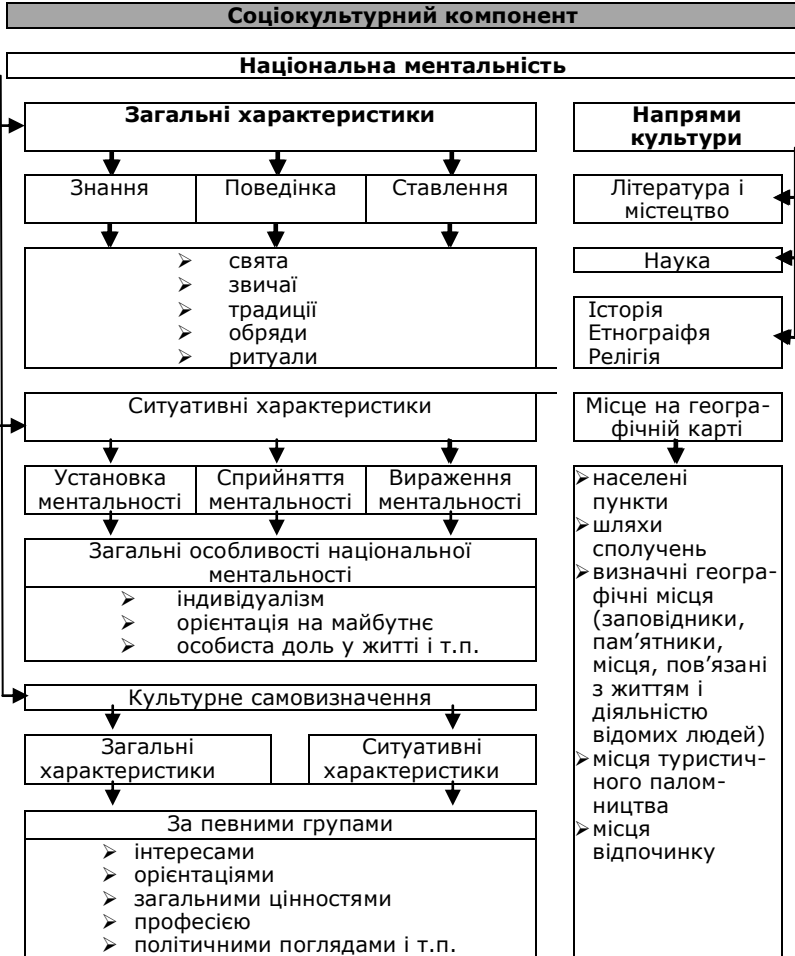

Рис.1 Узагальнена схема соціокультурного пункту змісту навчання

Основним принципом оновлення змісту навчання іноземної мови, нині є наповнення соціокультурної складової рисами міжкультурного підходу.

Це насамперед означає:

- вироблення толерантності до представників інших культур;
- вироблення неупередженості до інформації;
- вироблення ідеологічної нейтральності;

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

- життєву орієнтацію та практичну спрямованість;
- урахування індивідуальних особливостей учня;
- розвиток здатності до емпатії та сприйняття чужого;
- порівняння культурних явищ, властивих народів, чію мову учні вивчають, з культурою свого народу, взаємодія мов і «заповнення культурних прогалін».

Ураховуючи потребу оновлення процесу навчання іноземних мов у середній школі, фахівці радять соціокультурний компонент навчання іноземної мови в сучасній українській школі розвивати в таких напрямках:

1) упровадження європейського виміру як на уроках, так і в позакласній роботі (наприклад, через роботу шкільних євроклубів), тобто включення тем, що відображають:

- геополітичний портрет сучасної Європи;
- політичні й соціальні європейські культури;
- історичну спадщину Європи, ідеї державності та свободи в суспільстві;
- загальноєвропейську культуру та європейське культурне розмаїття;
- багатомовність сучасної Європи;
- загальноєвропейські цінності (свободу, демократію, права людини в суспільстві);
- відкритість та толерантність до представників інших культур, готовність вивчати традиції та звички інших народів;

2) підготовка до «Діалогу культур», що передбачає:

- знання особливостей і досягнень культури рідного народу, готовність представляти рідну культуру в умовах іншомовного оточення;
- уміння пояснювати факти рідної культури зарубіжному гостеві, досвід культурного посередника між представниками рідної та іншомовної культур;
- обізнаність з культурними особливостями основних націй і народностей, що населяють Україну, готовність докладно про них розповісти іноземною мовою;

3) навчання вміння вчитися, що означає:

- опанування технологій здобувати, систематизувати та узагальнювати письмову й усну інформацію соціокультурного плану з різних джерел – довідників, посібників, художньої й наукової літератури, засобів масової інформації, зустрічей;
- оволодіння компенсаторними вміннями, тобто вмінням порозумітися за умов дефіциту мовних засобів;
- використання іноземної мови як засобу навчання, тобто вивчення одного чи кількох предметів за допомогою іноземної мови;
- уміння реферувати та анотувати матеріал з теми, подавати вербальну інформацію, систематизовану у вигляді таблиць, схем, діаграм;
- уміння впізнавати стереотипи в інформаційно-рекламних публіцистичних та художніх текстах [4, с.120].

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Із вищесказаного стає зрозумілим, що основна ідея сучасного підходу до навчання іноземної мови полягає не у виконанні тренувальних вправ, а в активізації розумової діяльності учнів, яка потребує для свого оформлення володіння певними мовними засобами. На етапі творчого застосування мовних засобів метод проектів вирішує це дидактичне завдання, бо дозволяє розв'язати цікаві, практично значимі та доступні учням проблеми. Отже, мета методу проектів – залучити учнів до активного діалогу культур для того, щоб вони на практиці змогли зрозуміти особливості функціонування мови в новій для них культурі.

Як відзначає С.А.Трифопова, реалізація проектно-методики в навчанні іноземним мовам (ІМ) сприяє:

- підвищенню загальної мотивації учнів;
- підвищенню значення ІМ як засобу спілкування [7, с.109].

Основним розробником методу проектного навчання вважається Том Хатчінсон, автор підручників «Project English». Хатчінсон визначає проектну роботу як певне письмове завдання, виконуване в досить вільній формі. Вона найчастіше проводиться наприкінці модуля, тому що вимагає багато часу для підготовки й мотивації. При цьому учні відчують, що вони справді створюють щось нове англійською мовою, і це надає їм впевненості та сприяє розвитку важливих життєвих навичок. Крім того, проект дозволяє набувати соціального досвіду, досвіду роботи в групі, розкрити творчий потенціал кожного учня.

Освітня та виховна цінність проектів полягає в міжпредметних зв'язках, які сприяють розвитку в учнів пізнавальної активності, уяви, самодисципліни, навичок спільної діяльності та вміння проводити дослідну роботу.

Застосування методу проектів на практиці зміцнює позицію вчителя в класі. Він стає організатором пізнавальної та дослідної діяльності учнів. Він може прийти на допомогу й підказати джерело інформації, але врешті-решт учні розв'язують поставлену перед ними проблему, спираючись на себе та досвід однокласників [6].

Наведемо основні вимоги до використання методу проектів [5, с.6]:

- наявність значущої у творчому та дослідному плані проблеми/завдання, яка потребує інтегрованого знання та пошуку її розв'язання (дослідження історії свят, організація подорожі за кордон, проблема організації спортивних заходів та ін.);
- практична, теоретична значущість результатів (спільний випуск газети, програма туристичного маршруту, план упорядкування квартири, парку);
- самостійна (індивідуальна, групова, парна) діяльність учнів на уроці або в позаурочний час;
- структурування змістовної частини проекту (із зазначенням поетапних результатів та розподілом ролей);

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

– використання дослідницьких методів: постановка проблеми, висування гіпотези її розв'язання, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних.

Відмінною рисою проектною методики є особлива форма організації. Педагоги активізують усі резерви, зібрані учнем, всю його компетентність у різних сферах ерудиції й освіти.

У цілому проекти підрозділяються на такі типи:

- конструктивно-практичні;
- рольові та ігрові;
- інформаційні й дослідницькі;
- соціологічні;
- видавничі;
- сценарні;
- творчі.

Зручність методу проектів полягає в тому, що його можна використовувати в рамках програмного матеріалу в будь-якій темі, оскільки вибір тематики проекту проводиться з урахуванням практичної значущості для учня. Головним завданням учителя під час реалізації проектною технології є формування проблеми, яку будуть досліджувати та розв'язувати учні.

Одним із пріоритетних завдань сучасного навчального закладу є виховання громадянина світу, відкритого для спілкування, здатного сприймати полікультурний світ. Задля досягнення поставленої мети здійснюються проектні завдання, де потрібні загальні знання про країну, мова якої вивчається, включаючи знання про географію, історію, культуру, соціальні й політичні особливості, традиції та звичаї. Метод проектів дозволяє учням перейти від одержаних готових знань до їх усвідомленого набуття.

Учням подобається створювати барвисті проекти, з елементами театралізації, дійства. Так, під час підготовки проектів про американські свята учні не лише розповідають про звичаї і традиції, як історичні, так і сучасні, пов'язані з такими святами, як Новий рік, Різдво, День святого Валентина, Великдень, але й демонструють атрибути цих свят, показують театралізовані вистави, підбирають спеціальні костюми, готують традиційні страви. Крім цього, вони проводять паралелі з українськими традиціями, джерелами виникнення тих чи інших звичаїв.

Із задоволенням учні знайомляться із творчістю великих художників усього світу і проводять віртуальні екскурсії залами, де представлені їхні доробки.

Вивчаючи тему «Спорт», хлопці із захопленням створюють нові види спорту та ігри, описують їх правила, а потім демонструють.

Вивчаючи тему «Wedding», дівчата досліджували особливості англійського весілля й традиції місцевого весільного обряду й порівнювали святкування цієї події в наш час і в давнину.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Досвід роботи з молоддю показує, що вона цікавиться іншими культурами та країнами світу, займаючись пошуково-дослідницькою роботою з вивчення побуту, звичаїв, освіти та роботи в європейських країнах, серед яких не останнє місце займає Англія. Так, учні запропонували ідею створення туристичного маршруту Англією та Україною у вигляді путівника. Основним дослідницьким завданням для учнів було створити власний маршрут для подорожі Англією із зазначенням основних міст, готелів, ресторанів та культурних закладів, які учні прагнули відвідати. Інша група учасників проекту створювала путівник видатними містами України з метою налагодження партнерських відносин зі школами Англії, учні яких могли б використати путівник під час мандрівок до України.

Нижче пропонуємо приклади роботи над цим проектом.
ENGLAND AND UKRAINE. CASE STUDY

Тип проекту: прикладний з елементами пошукової та творчої діяльності, інтегрований (включає знання з географії та історії), внутрішній, груповий, короткостроковий. В основу проекту покладено дослідження учнями не тільки географічних особливостей Англії та України, але й їх історичної та культурної спадщини, а також сучасної інфраструктури туризму. Результатом дослідної діяльності учнів стануть путівники Україною та Англією.

Цілі проекту: підвищення рівня внутрішньої вмотивованості учнів до більш якісного володіння англійською мовою; підвищення рівня сформованості соціокультурної компетенції учнів; підвищення рівня самостійності учнів, рівня згуртованості, а також загальноінтелектуального розвитку.

Тривалість проведення: чотири академічні години.

Обладнання: фізичні карти Великобританії та України, фотографії основних міст обох країн, ілюстрації визначних пам'яток країн.

Етапи: проект «England and Ukraine. Case Study» складається із трьох етапів (підготовчий, основний та завершальний), що організовані в певній послідовності відповідно до технології проведення проектної методики під час навчання ІМ.

ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

На цьому етапі учні разом з учителем обговорюють завдання, проблему та шлях її розв'язання. Учні об'єднують у дві групи (по вісім чоловік у кожній), одна з яких вивчала Англію, друга – Україну. За допомогою методу «мозкового штурму» учні обрали вісім напрямів для дослідження, а саме: England /Ukraine factfile, route name, major cities to visit, where to stay, means of transport, food and drinks, culture and events, things to see. Учні розподіляють напрями для проведення індивідуального дослідження згідно з особистими інтересами та вподобаннями. Учитель допомагає визначити джерела інформації (Інтернет-сайти, книги, періодичні видання) та тривалість проекту.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

ОСНОВНИЙ ЕТАП

Наступною сходинкою на шляху до виконання проекту є детальне вивчення учнями джерел інформації та обговорення варіантів способу реалізації проекту. Зрештою, синтезувавши та проаналізувавши ідеї, учні можуть оформити проект, наприклад, у вигляді брошури, де кожна сторінка буде присвячена вказаним вище темам. На цьому етапі вчитель консультує, спостерігає за роботою учнів та спрямовує процес аналізу. Безпосередньо творча робота з виконання проекту проходить у позаурочний час.

ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП

Кульмінаційним моментом, логічним завершенням спільної роботи є презентація проекту, на яку можна видвести два уроки, запросити глядачів (викладачів та групу підтримки: учні з інших груп). Учні, які працювали в групі «England» та «Ukraine», почергово презентують створені ними путівники Англією та Україною, знайомлячи присутніх із результатами дослідження та створеними плакатами та брошурами.

На презентації головного проекту можна провести бліц-проект *Questionnaire* серед гостей та членів протилежної групи, що надасть змістової завершеності основному проекту. На завершення доречно надати слово учасникам проекту. Представники кожної з груп виступають зі стислим аналізом виконаної роботи. В оцінюванні результатів проекту беруть участь викладачі, а також кращі учні із групи підтримки.

Таким чином, перевагою цього проекту ми вважаємо актуалізацію існуючих та набуття учнями нових знань, умінь і навичок та їх творче застосування на практиці. На нашу думку, проектна технологія навчання є більш ефективною для формування соціокультурної компетенції учнів, аніж традиційна, тому що під час виконання проекту учні набувають знань у ході дослідження інформації для виконання практично значущих для них завдань.

Література:

1. Коваленко О.Я. Про вивчення іноземних мов у 2007-2008 н.р.: Методичні рекомендації // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2007. – №3. – С.7-10.
2. Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу // Іноземні мови. – 2010. – №2. – С. 11-17.
3. Сысоев П.В. Язык и культура в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка // Иностранные языки в школе. – 2001. – №4. – С.12-17.
4. Першунова О. Розвиток соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови в контексті діалогу культур // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – №3. – С.116-122.
5. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2000. – №2. – С.3-10.
6. Починок Т.В. Формирование социокультурной компетенции как основы межкультурного общения // Иностранные языки в школе. – 2007. – №7. – С.2-6.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

7. Трифонова С.А. Формирование социокультурной компетенции учащихся гимназии через реализацию межкультурных образовательных проектов // Иностранные языки в школе. – 2008. – №1. – С.106-109.
8. Шукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. Более 2000 единиц / А.Н. Шукин. – М: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007 – 746 с.

Гривняк И. М.*

РАБОТА С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИСТОРИЧЕСКИХ ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У статті висвітлені основні методи і прийоми розвитку історичних предметних компетентностей, які впливають на ефективну роботу з обдарованими дітьми при підготовці до історичних олімпіад, творчих конкурсів, МАН.

Современный мир – сложная экономическая, информационная, технологическая, поликультурная, экологическая, историко-социальная система. Решение насущных, общих для всего человечества проблем, требует сотрудничества миллионов людей, которые могут взять на себя ответственность за судьбу окружающего мира. Такую роль посильно выполнить творческой и научной элите ведущих стран мира. Интеллектуальный потенциал Украины и начавшиеся положительные тенденции в образовании дают основания рассчитывать на возможность активного участия и нашей национальной элиты в этом процессе.

Реализуя миссию современной школы, которая состоит во всестороннем развитии личности как высшей ценности образовательного пространства, гуманитарные науки, создают необходимые условия для обучения и воспитания «людей будущего», которые должны обладать такими качествами, как нестандартность мышления, познавательный интерес, эрудиция, креативность, мобильность, высокая самооценка, оптимизм, уверенность в своих силах, открытость ума, высокие моральные качества, позитивная мотивация, самодостаточность и другие составляющие, которые мы обычно вкладываем в понятие «одаренный ребенок». А эффективная работа в этом направлении невозможна без компетентностного подхода на уроках истории и во внеурочное время.

Актуальность данной темы состоит в том, что работа с одаренными детьми – особый вид педагогической деятельности, который, с одной стороны, уже достаточно изучен, а с другой, постоянно развивается учителями-практиками, которые давно работают с одаренными детьми, всегда готовы внести свои находки в копилку наработок по данной проблеме, так как она особенная и неисчерпаемая (учитывая объект изучения).

* © Гривняк И. М.